

**Kritik mot ett sjukhus för hanteringen av en fråga om s.k.
vistelseförbud för en anhörig till en patient som vårdades på kliniken**

Beslutet i korthet: Modern till en svårt sjuk kvinna förbjöds att tills vidare vistas på den klinik där kvinnan vårdades. Beslutet fattades av klinikchefen. JO uttalar att den självklara utgångspunkten är att en nära anhörig till en svårt sjuk person ska ges mycket goda möjligheter att träffa patienten, men att det under vissa förhållanden kan vara nödvändigt att förbjuda en person att besöka en patient. Då ett sådant beslut måste anses vara ett beslut i kommunallagens mening har det ankommit på regionstyrelsen, eller den som styrelsen delegerat ansvaret till, att fatta beslut i frågan. Om regionstyrelsen fattat beslutet hade detta kunnat bli föremål för laglighetsprövning enligt bestämmelserna i 10 kap. kommunallagen. Att så inte skedde konstateras vara en brist i hanteringen.

Anmälan

AA framförde, som ombud för BB, i en anmälan till JO klagomål mot en läkare vid neurologiska kliniken i Malmö, Skånes universitetssjukhus inom Region Skåne. Hon anförde bl.a. följande. BB:s dotter, CC, vårdades på neurologiska kliniken för en hjärnskada. Den 28 oktober 2010 fick BB ett samtal från läkaren DD som meddelade att hon nu hade besöksförbud hos dottern. Hon fick ingen överklagandehänvisning. Att utfärda besöksförbud är en allvarlig kränkning mot mänskliga rättigheter. I detta fall har besöksförbudet utgjort ett intrång i BB:s familjeliv (se artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna). Lagen (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård var inte tillämplig eftersom det inte var fråga om tvångsvård. Lagen (1988:688) om kontaktförbud var inte heller tillämplig då den förutsätter prövning av allmän åklagare.

Utredning

Regionstyrelsen gav efter remiss in yttranden av följande lydelse.

Regionstyrelsen har anmodats att göra en utredning och yttra sig angående den formella handläggningen av anmälarens utlämnandeframställningar samt beträffande det som anmälaren anför om att s.k. besöksförbud ska ha meddelats.

Neurologiska kliniken Malmö har lämnat underlag för yttrande. Regionstyrelsen lämnar svar i enlighet med bifogade yttrande samt bilagor och gör följande tillägg.

Regionstyrelsen konstaterar att neurologiska kliniken har i det aktuella fallet tillämpat de lokala ordningsreglerna för att ur patientsäkerhets- och arbetsmiljösynpunkt bestämma över vilka personer som får vistas på kliniken. Ordningsreglerna som 2008-10-08 fastställdes av sjukhuschefen har uppdaterats 2010-11-25 med oförändrat innehåll gällande punkten Obehöriga. Ordningsreglerna bifogas yttrandet.

- - -

Mot bakgrund av ovanstående bedömer regionstyrelsen att neurologiska kliniken, Skånes universitetssjukhus följt gällande regelverk.

Yttrandet från neurologiska kliniken, undertecknat av klinikchefen EE, hade följande lydelse.

Bakgrund

Anmälares dotter CC har vårdats på Neurologiska kliniken under hösten 2010. Hon drabbades av en mycket allvarlig sjukdom med svåra neurologiska symptom. Undertecknad har gått igenom allt journalmaterial och även pratat med patientansvarig läkare DD. Med anledning av patientens sjukdom har vården bedrivits med mycket omfattande och regelbundna kontakter med patientens anhöriga även inkluderande anmälares. På grund av inskränkt förmåga att förmedla sig och ta tillvara på sina egna intressen utsåg överförmyndarenheten en god man till CC. I dokumenterade samtal med patientens anhöriga utsågs gemensamt patientens sambo till ”närmaste anhörig”. Den 28 oktober meddelades anmälares att hon tills vidare inte fick vistas på Neurologiska kliniken i Malmö. Beslutet fattades av undertecknad, efter samråd med patientansvarig läkare, på följande grunder:

1. Det bedömdes föreligga en omedelbar fara för patienten själv, då det framkommit uppgifter om att anmälares skulle kunna påverka patientens medicinska vård på ett ogynnsamt sätt. Bakgrunden till dessa misstankar finns dokumenterade i journalen. Situationen upplevdes tillräckligt allvarlig för att vi med stöd av ordningsreglerna för Skånes universitetssjukhus kontaktade anmälares och meddelade att vistelseförbud förelåg.
2. Därtill förelåg en lång rad händelser som utgjorde ett direkt arbetsmiljöproblem för den personal som skulle utföra en säker vård. Att under rådande omständigheter inte kunna garantera en god och säker vård var i sig skäl nog att utfärda vistelseförbudet. Eftersom det fortsatt förelåg mycket täta kontakter med patientens anhöriga fanns goda möjligheter att fortlöpande ompröva vistelseförbudet och återigen tillåta besök om förutsättningarna skulle ändras.

Kommentar

Allmänt kan sägas att det inte är ovanligt att anhöriga till patient med svår neurologisk sjukdom kan reagera mycket starkt. Det är givetvis att beklaga när den här typen av åtgärder måste sättas in, vilket sker ytterst sällan. I de allra flesta fall kan samtal lösa dessa frågor på ett för alla parter tillfredställande sätt. Dock måste patientsäkerheten och en god arbetsmiljö, som är en förutsättning för patientsäkerheten, alltid kunna upprätthållas på ett tillfredsställande sätt.

De till remissvaret fogade ordningsreglerna, i aktuellt avsnitt uppdaterade den 25 november 2010, hade under punkten ”Obehöriga” följande lydelse (innehållet i sak var detsamma före uppdateringen).

Reglerna är att SUS [Skånes universitetssjukhus; JO:s anmärkning] – utifrån patientsäkerhets-, smittskydds- och arbetsmiljösynpunkt – suveränt bestämmer vilka personer som får vistas här.

SUS beslutar således vilka funktioner som ska finnas i olika lokaler, t.ex. väntrum, undersökningsrum, sammanträdesrum, etc. En person som inte respekterar detta, liksom en person som befinner sig ”i rätt rum” men stör ordningen, kan avvisas.

SUS ska i första hand själv vidta nödvändiga åtgärder för upprätthållande av ordning och säkerhet, vid behov med hjälp av väktare. Visar sig resurserna vara otillräckliga ska polis tillkallas.

Den som obehörigen intränger eller kvarstannar i byggnad kan dömas för olaga intrång jämlikt 4 kap. 6 § brottsbalken.

AA bereddes tillfälle att kommentera remissvaret.

Journalen avseende CC inhämtades från kliniken.

Från Socialstyrelsen inhämtades beslut den 23 augusti 2011 i ärende dnr 9.2-35384/2010.

Bedömning

JO har flera gånger uttalat sig i frågan om allmänhetens tillträde till myndigheters lokaler (se bl.a. JO:s ämbetsberättelser 1982/83 s. 203 och 2006/07 s. 408). Ett sjukhus utgör inte någon allmän plats. Tillträde till lokalerna är därför beroende av eventuella regler som utfärdats av den som driver verksamheten. I praktiken innebär det att endast den som har ett befogat intresse av tillträde till lokalerna har rätt att vistas där. Mot denna bakgrund finns det inte anledning att ha några invändningar mot de ordningsregler som utfärdats för sjukhuset och som innebär att en person som befinner sig på sjukhuset och stör ordningen där kan avvisas.

Det kan konstateras att varken regionstyrelsen eller klinikchefen i yttrandena till JO har tagit avstånd från den beskrivning som lämnats i anmälan till JO. I klinikchefens yttrande anges att han, efter samråd med patientansvarig läkare, fattade ett beslut om ”vistelseförbud” och att detta gällde ”tills vidare”. BB har således inte avvisats från sjukhuset, utan meddelats ett förbud att komma dit.

Lagen (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård gäller beträffande besök på vårdinstitutioner och sjukvårdsinrättningar till dem som är tvångsintagna för vård enligt bl.a. lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall. Om det med hänsyn till bl.a. vårdens bedrivande är nödvändigt med inskränkningar av besök, får, enligt lagens 3 §, huvudmannen för vårdinstitutionen eller vårdinrättningen i särskilda fall besluta om besöksrestriktioner. Ett sådant beslut kan vara generellt eller avse besök av en viss person eller vissa personer. Ett beslut enligt 3 § får enligt 5 § överklagas genom s.k. förvaltningsbesvär hos allmän förvaltningsdomstol. Som anmälaren anfört var lagen om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård inte tillämplig i detta fall, eftersom CC vårdades enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Det har inte heller varit fråga om ett sådant beslut

om kontaktförbud som prövas av åklagare enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud.

CC var medvetlös och kunde inte uttala någon egen uppfattning i frågan om hennes mor skulle tillåtas besöka henne. Såvitt framkommit var det inte på begäran av den gode mannen, CC:s sambo, som BB förbjöds att besöka sin dotter på kliniken, utan initiativet till beslutet synes ha kommit från den patientansvariga läkaren och beslutet fattats av klinikchefen.

Den självklara utgångspunkten måste givetvis vara att en nära anhörig till en svårt sjuk person som vårdas på sjukhus ska ges mycket goda möjligheter att träffa patienten. Under vissa förhållanden kan det dock vara nödvändigt att förbjuda en person att besöka en patient. Det torde röra sig främst om situationer när en person utgör en direkt fara för patienten eller skapar mycket svåra arbetsmiljöproblem (jfr Högsta förvaltningsdomstolens dom den 7 november 2012 i mål nr 2486-11).

Ett beslut om att förbjuda någon att tills vidare besöka en anhörig som vårdas på ett sjukhus måste enligt min mening vara att betrakta som ett beslut i kommunallagens (1991:900) mening och inte som en åtgärd av rent verkställande art. Det har därför ankommit på regionstyrelsen eller den som styrelsen delegerat ansvaret till att fatta beslut i frågan. Klinikchefen har således inte – i avsaknad av delegation – kunnat fatta beslutet.

Regionstyrelsen borde ha fattat det aktuella beslutet. Därigenom hade detta kunnat bli föremål för laglighetsprövning enligt bestämmelserna i 10 kap. kommunallagen. Det är en brist i hanteringen att så inte skedde.

Med utgångspunkt från de uppgifter som lämnats i regionens yttranden och vad som framgår av journalanteckningarna anser jag att det kan ifrågasättas om omständigheterna var sådana att det var motiverat att förbjuda BB att tills vidare besöka kliniken. Såvitt framgår av det beslut jag inhämtat från Socialstyrelsen flyttades dock CC från kliniken några dagar efter det att BB förbjudits att komma dit. Det synes alltså ha rört sig om en mycket kort period som ”vistelseförbudet” rent faktiskt var aktuellt. Jag anser mig därför kunna lämna saken med de uttalanden som har gjorts.

Ärendet avslutas med den kritik som har uttalats.